
DE HERVORMING VAN DE WETGEVING VOOR VENNOOTSCHAPPEN EN VERENIGINGEN – ALGEMENE VRAGEN, BEZORGDHEDEN EN IMPACT OP WERKZAAMHEDEN VAN DE VLAAMSE OVERHEID

Het nieuwe wetboek voor vennootschappen en verenigingen, zoals vooropgesteld door het kabinet Justitie, wil vereenvoudigen, verhelder en harmoniseren. De fundamentele lijnen die als basis voor de hervorming naar voren zijn geschoven (zoals de ‘liberalisering’ van het vermogen van verenigingen om economische activiteiten uit te oefenen) hebben een grote impact op het verenigingsleven en de rechtsvorm van de vzw. Deze hervorming moet de komende maanden en jaren getoetst worden in het licht van de relevante rechtsdomeinen, wetten en decreten die het zijn en werken van verenigingen beheersen. In deze nota worden beknopt(!) de belangrijkste rechtsdomeinen waarin vragen, aandachtspunten en bezorgdheden ontstaan, aangestipt.

Fiscaliteit en vrijwilligers

De centrale premisse van de hervorming van de wetgeving voor verenigingen berust op het verscherpen van het ideëel doel van de vereniging, via een expliciete vermelding van het belangeloos doel van de vereniging én een verstrenging van het winstuitkeringsverbod. In ruil daarvoor zullen verenigingen onbeperkt economische activiteiten mogen uitvoeren, via een afschaffing van het onderscheid tussen burgerlijke en handelsactiviteiten in artikel 1 van de VZW-wet.

Het onderscheid tussen verenigingen en vennootschappen op basis van het winstuitkeringsverbod en het belangeloos doel heeft het voordeel van **eenvoud en helderheid**: keert je organisatie (direct of indirect) winst uit of maakt ze oneigenlijk gebruik van een belangeloos doel, dan is ze géén vzw.

De minister geeft aan hierbij een nultolerantie te zullen hanteren: het strikte winstuitkeringsverbod zal even strikt gecontroleerd worden. (Kostenvergoedingen e.d. kunnen hierbij wel, tenzij ze als verdoken winstuitkering kunnen worden gekwalificeerd.) Verenigingen zullen zich bijgevolg geen zorgen meer moeten maken over de vereiste van de zogeheten “bijkomstigheids van economische activiteiten”. Dit criterium sloot een significant aantal vzw’s vandaag in een grijze zone in, gezien enkel rechtspraak op een case-by-case basis uitsluitend kon geven of een vzw al dan niet die grens overtrad. Dat verenigingen zich hiervoor niet meer zullen moeten verantwoorden in de rechtbank (met het risico om als ‘schijnvzw’ te worden geclassificeerd), is een goede zaak. (Al mogen we niet vergeten dat ook het criterium “winstuitkeringsverbod” en dan vooral de kwestie wanneer het over onrechtstreekse uitkeringen dan wel gerechtvaardigde voordelen en vergoedingen gaat op hun beurt voer voor discussie zullen zijn in de rechtbank.)

Dit alles wil niet zeggen dat de problemen omtrent de huidige ‘bijkomstigheids van economische activiteiten’ van de baan zijn. Binnen het **fiscaal recht** wordt de regelgeving voor verenigingen namelijk niet evenredig ‘geliberaliseerd’, maar blijft voor de toepassing van de rechtspersonenbelasting de beperking van de bijkomstigheids van de economische activiteiten gelden. **De hervorming van het vennootschaps- en verenigingsrecht betekent dus allesbehalve dat verenigingen zonder bijkomende gevolgen in de toekomst onbeperkt economische activiteiten zullen kunnen ondernemen.**

Overschrijden ze de fiscale grens van bijkomstigheid, dan zullen ze onder toepassing van de vennootschapsbelasting vallen.

Deze overweging heeft meteen ook gevolgen voor de mate waarin verenigingen **vrijwilligers** kunnen inzetten in hun organisatie. Het fiscaal gunstige statuut voor vrijwilligers is immers alleen van toepassing op vrijwilligers die actief zijn binnen een vzw die onder de rechtspersonenbelasting valt. Vzw's die via de hervorming heil zouden zien in het organiseren van meer economische activiteiten, moeten zich bijgevolg niet alleen bewust zijn van de kans op de toepasbaarheid van de vennootschapsbelasting, maar ook aansluitend het verlies van het fiscaal gunstige statuut voor vrijwilligers.

Aandachtspunten en impact

Het feit dat de regels van het fiscaal recht en het vrijwilligersrecht ongewijzigd blijven in hun inhoud brengt met zich mee dat door de overheden heel omzichtig gecommuniceerd moet worden naar het vzw-landschap. De hervorming van het verenigingsrecht is geen 'no strings attached' cadeautje waar vzw's zonder argwaan gebruik van kunnen maken. Te allen tijde moeten verenigingen er bewust van gemaakt worden dat in de praktijk althans een groot deel van de huidige status quo in stand gehouden blijft, via het fiscaal recht.

Tegelijk betekenen de hervorming van het vennootschaps- en verenigingsrecht en de discrepantie die hiermee ontstaat met het fiscaal recht dat er in de toekomst mogelijk nog hervormingsvoorstellen zullen volgen, vb. in het fiscaal recht zelf. Op dat punt zullen de verschillende overheden in samenwerking met de sectoren moeten waken over de unieke positie die verenigingen in het nieuwe ondernemingslandschap betrekken. De harmoniseringsgedachte die mede aan de basis lag van de hervorming van het vennootschaps- en verenigingsrecht mag niet ondoordacht te ver worden doorgedreven.

Subsidies

Zolang de hervorming nog niet officieel is goedgekeurd en in werking is getreden, blijft de mogelijke impact van de hervorming op het uitkeren en krijgen van subsidies troebel en onduidelijk. Zoals gezegd maakt de hervorming mogelijk dat verenigingen "zelfs in hoofdorde, economische activiteiten van industriële of commerciële aard kunnen nastreven om zich de nodige middelen te verschaffen voor de verwezenlijking van hun belangeloos doel zonder beroep te moeten doen op schenkingen of subsidies". Dit heeft potentieel een belangrijk effect op het subsidiebeleid van overheden: het lijkt immers weinig aannemelijk dat subsidiegevers hun middelen vermengd en gebruikt willen zien worden voor het opzetten van economische activiteiten (al is dit dan in het kader van het belangeloos doel van de organisatie). Maar hoe en of dit effect echt plaats zal vinden, valt nog niet te voorspellen.

Wat wel al duidelijk is, is dat in de verschillende Vlaamse subsidiedecreten alvast de juiste terminologie moet worden ingeschreven. Deze wettelijke wijzigingen vergen niet al te veel aanpassingswerk, zeker gezien er al in een aantal subsidiedecreten aan de hand van de terminologie "niet-commercieel karakter" of "niet-commerciële doelen" expliciet wordt verwezen naar het winstuitkeringsverbod voor

verenigingen (telkens zo uitgelegd in de memorie van toelichting¹). Deze termen kunnen gewoon behouden blijven.

Aandachtspunten en impact

Eerst en vooral moeten in verschillende Vlaamse subsidiedecreten de juiste concrete juridisch-terminologische aanpassingen gebeuren, willen ze conform de hervorming van het verenigingsrecht zijn. Daarnaast blijft het voorlopig koffiedikkijken naar de verdere impact van de hervorming op het Vlaamse subsidiebeleid. Om daarom te verzekeren dat die eventuele impact wordt opgevolgd en juist wordt opgevangen, bevelen we aan dat de Vlaamse departementen gezamenlijk de vinger aan de pols blijven houden, ook na de initiële inwerkingtreding van de hervorming. Daarbij blijven we pleiten voor een heldere, faire en zo mogelijk uniforme behandeling van verenigingen over de verschillende Vlaamse departementen en subsidiestromen heen; differentiatie in behandeling tussen de verschillende Vlaamse departementen moet hierbij steeds in overleg met de betrokken sectoren gebeuren.

De schaduw van de Europese staatssteunregels wordt groter

Voor Europa is wie economische activiteiten uitoefent op een markt automatisch een “ondernemer”, ongeacht diens rechtsvorm. Verenigingen vallen voor Europa nu dus al onder het label “onderneming”, met alle gevolgen van dien.

De **staatssteunregelgeving** is een prototypisch voorbeeld van de grote gevaren waarmee verenigingen nu al geconfronteerd kunnen worden omwille van deze allesomvattende definitie (denk maar aan de staatssteuncase van Natuurpunt vzw). Een vzw die subsidies krijgt, kan volgens de staatssteunregels immers onmiddellijk door een private ‘concurrent’ aangeklaagd worden voor oneerlijke concurrentie eens ze een economische activiteit onderneemt. De bestaande uitzonderingsregimes op Europees niveau zijn helaas lang niet toereikend om alle verenigingen te vrijwaren van deze klachten.

Daarom brengt het liberaliseren van de economische activiteiten van verenigingen op federaal niveau alleen maar meer onzekerheid met zich mee voor verenigingen binnen de grotere Europese context, zeker indien de liberalisering aangegrepen zou worden als aanleiding om subsidies voor verenigingen af te bouwen.

Aandachtspunten en impact

De afgelopen jaren brachten we de bezorgdheden van het verenigingsleven omtrent de staatssteunregels al vaker onder de aandacht van de Vlaamse overheid, met specifiek de vraag naar meer kennis, begrip en erkenning van deze problematiek binnen de overheid. Dit valt uiteen in twee prioriteiten. Zo is het belangrijk dat de Vlaamse overheid op federaal en Europees niveau de groeiende potentiële negatieve gevolgen van de staatssteunregels op verenigingen probeert te vrijwaren, waar nodig via uitbreidingen van de vrijstellingsverordening enzovoort.

¹ Zie bijvoorbeeld de decreettekst en de memorie van toelichting van het decreet houdende subsidiëring en erkenning van het sociaal-cultureel volwassenenwerk van 7 juli 2017.

Daarnaast moet elk departement over de nodige kennis en expertise bezitten om vragen vanuit verenigingen omtrent staatssteunconflicten adequaat te beantwoorden, of op zijn minst snel in contact kunnen staan met de experts die wel over de vereiste kennis beschikken. Een Vlaams kenniscentrum voor staatssteun-issues, waar vb. zowel subsidiegevers als –ontvangers een beroep op kunnen doen, is geen overbodige luxe.

Transparantie

De hervorming van het economisch recht (het drieluik insolventierecht, ondernemingsrecht, en het vennootschaps- en verenigingsrecht) introduceert voor verenigingen een heleboel nieuwe regels. Regels die bovendien verspreid staan over verschillende wetboeken (en in het vennootschaps- en verenigingsrecht ook in verschillende grote hoofdstukken). Deze versnippering van regels komt de transparantie en leesbaarheid van de wetten voor verenigingen niet ten goede. Daarom is er nood aan een gecoördineerde tekst van de bepalingen die van toepassing zullen zijn op verenigingen. Uiteraard gebeurt dit idealiter op het niveau van de overheid, zodat verenigingen in alle rechtszekerheid de hervorming kunnen toepassen.

Er werd hiervoor een amendement in deze zin ingediend bij de (ondertussen aangenomen) ontwerp teksten van het wetboek ondernemingsrecht:

“Art. 219/1. De Koning is gemachtigd over te gaan tot een coördinatie en bijwerking van de op de verenigingen zonder winstoogmerk en op de stichtingen toepasselijke bepalingen in het Wetboek van economisch recht, in het Wetboek van de inkomstenbelastingen 1992 en in de wet van 27 juni 1921 betreffende de verenigingen zonder winstoogmerk, de stichtingen en de Europese politieke partijen en stichtingen, alsook van de krachtens die bepalingen uitgevaardigde koninklijke besluiten. Deze gecoördineerde tekst wordt opgesteld op uiterlijk 1 augustus 2018 en bijgewerkt binnen drie maanden na elke expliciete of impliciete wijziging van die bepalingen. De gecoördineerde tekst wordt bekendgemaakt in het Belgisch Staatsblad en op de websites van de Federale Overheidsdiensten.”

Dit amendement werd helaas verworpen tijdens de bespreking van de ontwerp teksten door de Commissie Handels- en Economisch Recht als in de plenaire vergadering. Niettemin willen we stellig blijven wijzen op de noodzaak aan een verhelderende gecoördineerde tekst voor verenigingen; bij de ontwerp teksten van de hervorming van het vennootschaps- en verenigingsrecht zal dit punt dan ook opnieuw gemaakt worden.

Aandachtspunten en impact

De hervorming van het vennootschaps- en verenigingsrecht, die onder meer de integratie van de vzw-wet in één groot wetboek voor vennootschappen en verenigingen tot gevolg heeft, brengt een aanzienlijke wijziging van het rechtskader voor verenigingen met zich mee. De relevante rechtsregels voor verenigingen binnen het nieuwe wetboek zullen zich bevinden in boeken 1, 2, 3, 9, 10, 11, 13 en 14!

Om verenigingen zo goed mogelijk bij te staan in de wijzigingen die deze hervorming voor hen meebrengen, moet er heldere en transparante communicatie zijn, zowel in de wetteksten als het discours eromheen. We pleiten daarom voor een gecoördineerde tekst die de relevante wetsartikelen voor verenigingen samenbrengt, en voor een doorgedreven communicatie (versterkt en ondersteund door alle overheden) die verenigingen sensibiliseert en informeert over de nieuwe rechten en verplichtingen.

Conclusie

De huidige hervormingsvoorstellen hebben met het vereenvoudigen en verminderen van het aantal rechtsvormen voor vennootschappen en verenigingen lovenswaardige intenties. **De vooropgestelde vereenvoudiging voor verenigingen** brengt echter slechts een gedeeltelijke vereenvoudiging met zich mee: op sommige vlakken blijft de complexiteit bestaan, omdat de betrokken regels in een ander rechtsdomein niet mee hervormd worden. En dus boet het verenigingsrecht op verschillende punten aan transparantie en helderheid in.

Momenteel staat in de ontwerp teksten van het vennootschaps- en verenigingsrecht een overgangsperiode van 5 jaar ingeschreven, dit om toe te laten om eventuele inconsistenties en tegenstrijdigheden met andere wetten, decreten en rechtsdomeinen te remediëren. Maar uiteraard zal een significant deel van de rechtsregels sneller in werking treden: zo zullen de dwingende rechtsbepalingen (zoals o.m. de regels inzake bestuurdersaansprakelijkheid, belangenconflicten, vereffening en faillissement) voor elke vzw vanaf 1 januari 2020 gelden én zullen nieuw opgerichte vzw's vanaf die datum onmiddellijk onder toepassing van de volledige hervorming vallen. We wijzen daarom stellig op de noodzaak van een proactieve houding van de Vlaamse overheid, gedragen over de departementen heen, en in continu overleg met de verenigings- en social-profitsectoren.